

XIX. Kirken

Kirken og Jesus

»Kirken er de helliges forsamling, i hvilken evangeliet læres ret og sakramenterne forvaltes ret. Og til kirkens sande enhed er det tilstrækkeligt, at man stemmer overens i evangeliets lære og sakramenternes forvaltning. Derimod er det ikke nødvendigt, at man overalt har de samme menneskelige overleveringer eller kirkeskikke eller ceremonier—.« Således bestemmes kirken i Den augsburgske Bekendelse, artikel 7. Det græske ord i Ny Testamente, som oversættes ved kirke eller menighed, hedder *ekklesia* og betyder egentlig »dem der er kaldt ud«; det brugtes bl. a. om folkeforsamlingen i Athen, de frie borgere, der var kaldt ud eller kaldt sammen ved en herolds råb. Det var altså ikke et ord fra det religiøse område, kirken brugte til at betegne sig selv med. Den opfattede ikke sig selv som en nydannelse indenfor den religiøse sektor. Det råb, som kalder kirken sammen, er evangeliet. Hvor evangeliet lyder, bliver kirken til ved, at der er mennesker, der samles om evangeliet for at høre, hvad det siger; men ligesom ingen »af egen evne eller kraft kan tro« på evangeliet, men Helligånden opholder et menneske i den rette tro, sådan kan mennesker heller ikke af egen evne eller kraft danne en kirke, sådan som man danner en forening, men det er Helligånden, der »kalder, samler, oplyser og helliger hele den kristne menighed på jorden og bevarer den hos Jesus Kristus i den rette ene tro« (forklaringen til 3. artikel i Luthers lille katekismus). Kirken er Helligåndens nyskabelse, og derfor er kirken genstand for tro som alt andet, der nævnes i trosbekendelsen. At mennesker samles og at der prædikes og holdes altergang kan enhver se; men at det er den hellige, almindelige kirke, der her kommer til syne, kan kun tros.

Det er et omstridt spørgsmål, om Jesus har stiftet kirken, eller om den overhovedet er indeholdt i hans forkyndelse (Noack s. 196, Hal Koch s. 10-14). Hvis der med kirken menes en mere eller mindre fast udformet organisation eller institution, kan den ikke føres tilbage til Jesus selv eller hans

forkyndelse. Spørgsmålet om, hvorvidt Jesus selv havde ventet eller villet den kirke, som senere kom, er det i virkeligheden umuligt at svare på. Det er forkert stillet. I stedet for at spørge, om Jesus har forkyndt kirken, skal man hellere se på, hvad der faktisk skete der, hvor Jesus forkyndte. Jesus forkyndte, at Guds rige var kommet nær. Det samme havde Johannes Døberen gjort, men der var den forskel, at Jesus ikke kun forkyndte det, men selve hans fremtræden både i det, han sagde og virkede, var begyndelsen til det kommende rige, var Guds riges nærhed. Hvor Jesus kom frem, samledes skarerne om ham. Disse skarer hører uløseligt med til det billede af Jesus, vi møder i evangelierne. En Jesus uden disse skarer ville ikke være den Jesus, evangelierne fortæller om, lige så lidt som folkeskarerne uden Jesus ville være de skarer, evangelierne fortæller om. Disse folkeskarer var ikke Guds rige; men de var den flok, som samlede sig, hvor råbet om det nære Guds rige lød, d. v. s. hvor Jesus var med sine ord og gerninger. Skarerne omkring Jesus var ikke en fast afgrænset størrelse, hverken kvalitativt eller kvantitativt. Det var folk af alle slags, rige og fattige, toldere og syndere, farisæere og skriftkloge, mænd, kvinder og børn, og mængden af dem varierede ustandseligt. Det eneste, der adskilte denne forsamling fra enhver anden forsamling, var, at det var Jesus, den var samlet om. Det var alene hans tilstedeværelse, der gjorde den kendelig. Var denne forsamling da en kirke eller en menighed? Ja, for så vidt som kirken er den forsamling, der, som Den augsburgske Bekendelse siger, alene er kendelig på, at evangeliet forkyndes ret i den, var det en kirke eller i hvert fald begyndelsen til en kirke. Jesu død og opstandelse havde jo ikke fundet sted endnu, og det er noget centralt i evangeliet. Men sakramenterne da, som også nævnes i Den augsb. Bekendelse? De var der også, eller i hvert fald begyndelsen til dem. Begyndelsen til den kristne dåb er Jesu egen dåb i Jordan. Bespisningen af skarerne i ørkenen, Jesus til bords med toldere og syndere og andre, der ville være med, er den første begyndelse til den kristne nadver. Disse måltider var ikke bare indtagelse af den nødvendige næring, men de var fællesskab mellem dem, der spiste, og med ham, de sad til bords med. Det var børnene, der var kommet hjem til deres fars hus, alle de fortabte sønner og døtre, der igen samlede om bordet derhjemme, sådan som lignelsen om den fortabte søn fortæller det. Ingen var lukket ude, undtagen de, der holdt sig for gode til at være med. Disse måltider var en forsmag på måltidet i Guds rige (Luk. 13,29, Mk. 14,25), sådan som alt, hvad der havde med Jesus at gøre, var forsmag på Guds rige.

Udaf disse skarer udvalgte Jesus sig tolv disciple eller apostle. Tallet tolv er ikke tilfældigt; det viser tilbage til Israels tolv stammer, som forlængst var splittet for alle vinde. Tolv-tallet var betegnelsen for det samlede folk, det *hele* folk, Guds folk. Når Jesus udvælger sig tolv apostle eller »stamme-fædre«, kan der næppe være tvivl om, at han dermed tilkendegiver, at gennem ham samles Guds folk igen, gennem ham heles folket. I den skare, der samles omkring ham og på grund af ham, ser han Guds folk, ikke kun en del af det, men hele Guds folk, alle »de tolv stammer«. De kendes ikke mere på Ruben og Juda og Dan og Benjamin o. s. v., de kendes ikke mere på deres afstamning eller på omskærelsen eller overholdelsen af sabbaten; de kendes på Jesus, på at det er ham, de samles om, at han er den egentlige grund til, at de er samlet. Det nye Israel, var det da det Guds rige, Jesus forkyndte? Nej, Jesus forkyndte jo ikke, at Guds rige var kommet, men at det var kommet nær. Kirken er ikke Guds rige, den er *den samling, der sker i anledning af, at Guds rige er kommet nær gennem Jesus Kristus*.

Da Jesus døde, var han alene. Hyrden var slået, og hjorden spredt (Mk. 14,27) de »tolv stammer« var igen splittet for alle vinde. Men hvedekornet var ikke lagt i jorden og død, for at det skulle blive ene, men for at det skulle bære megen frugt (Johs. 12,24,11,51 f.). Det, der samlede dem igen, var, at de så ham igen; det var opstandelsen. Igen var han den eneste grund til, at de var samlet. Opstandelsen betød, at det stadig var ham, de samledes om, det var stadig sandt, at Guds rige var kommet nær. Når de holdt måltid »til hans ihukommelse«, var det stadig fællesskab med ham (1. Kor. 10,16), ikke mindre end før en forsmag på Guds rige; snarere mere, for nu var han ikke kun hos dem i tid og rum, men i ordet og Ånden. De skulle hverken fare op i det høje eller ned i det dybe (eller, som Grundtvig senere sagde, ride tilbage gennem tiden på kosterkaft) for at hente ham frem; han var dem lige så nær, som ordet i deres mund og troen i deres hjerte (Rom. 10, 6-9).

Hvis kirken er den samling, der sker omkring Jesus Kristus i anledning af, at med ham er Guds rige kommet nær, er det intet problem, hvorvidt kirken er stiftet af Jesus selv. Så er kirken simpelthen at forstå som en fortsættelse af det, der begyndte at ske, da Jesus vandrede i Galilæa, og som ikke ophørte, men fornyedes og bekræftedes gennem hans død og opstandelse. Det er kun, når man vil have guddommeliggjort »menneskelige overleveringer eller kirkeskikke eller ceremonier«, det bliver et problem, hvorvidt kirken går tilbage til Jesus selv.

Nærforventningen

Den ældste kirke levede i forvisningen om, at det var de sidste tider, og at den yderste dag med dommen og Guds riges oprettelse var umiddelbart forestående. Det var det rige, der var kommet nær ved Kristus, de ventede; derfor var det også hans genkomst, de ventede. De to ting kunne ikke skilles. Denne forventning om rigets snarlige frembrud har man kaldt *nærforventningen*, og man har gjort opmærksom på, at den var noget specielt for den første menighed. Men riget kom jo ikke, og derfor måtte kirken til at indrette sig på længere sigt. Dette forandrede mangt og meget, også i forståelsen af væsentlige dele af Jesu forkyndelse.

Spørgsmålet her er nu det principielle, om denne nærforventning kun var noget særegent for den ældste kirke, eller den hører med til kirkens væsen som sådan. Efter den bestemmelse vi har givet af kirken som den samling, der finder sted i anledning af, at Guds rige er kommet nær ved Jesus Kristus, må svaret blive, at nærforventningen hører med til kirkens væsen som sådan; hvor den forsvinder, forvandles evangeliet om Guds rige til et evangelium om kirken, eller et program for verdens forbedring. En sådan kirke vil uundgåeligt tage sig selv forfængeligt i kirkelig selvhævdelse, eller den vil skikke sig lige med denne verden som en af de mange gode kræfter, der virker for sædernes forbedring og det almindelige sociale og kulturelle fremskridt. En sådan kirke er som den tjener, der tænker ved sig selv: »Min herre tøver med at komme,« og derfor giver sig til alt muligt andet end det, han er sat til. (Luk. 12,42 ff.).

Men dermed er ikke sagt, at også utålmodigheden og spekulationerne over, hvornår og hvordan riget kommer, som kan spores i den ældste menighed, hører med til kirkens væsen. Nærforventningen har intet at gøre med at regne ud, hvornår riget mon vil komme. Det er jo Guds rige, der er nær, og det er ikke et rige af denne verden. Alle de lignelser, der handler om rigets snare og uventede komme har det træk fælles, at de pågældende personers handlinger helt er bestemt af det, uden selv at bestemme, hvornår eller hvordan det skal ske. Guds rige kan ikke gøres til genstand for prognoser, og forventningen til det er det modsatte af at stille prognoser. Vissheden om dets nærhed er lige så fuldstændig som uvidenheden om, hvornår det kommer. »Menneskesønnen kommer i den time, I ikke tænker jer,« lige som tyven, om hvem husbonden ikke ved, i hvilken time han kommer (Luk. 12,39-40). Guds rige kan derfor heller ikke gøres til genstand for plan-

lægning eller projektering. Beredskab har her lige så lidt med projektering at gøre, som forventning har med prognoser at gøre. Mere og mere i sin holdning og sine handlinger at være bestemt af, at Guds rige er nær, og mindre og mindre med sin holdning og sine handlinger at ville bestemme, hvordan og hvornår det kommer, det er at leve i nærforventningen.

Guds folk

Udnævnelsen af de tolv apostle var som før nævnt at forstå som en tilkendegivelse af, at det er Guds folk, det nye Israel, der samles om Jesus. Kirken er ikke en forening eller sammenslutning, men et folk. Til forskel fra en forening er et folk ikke noget, man bliver enige om at danne eller melde sig ind i, men det er noget, som altid kommer mennesker i forkøbet. Man forefinder det og finder sig selv i det på forhånd. Sådan opstod kirken ikke ved, at nogle mennesker besluttede at stifte en sådan sammenslutning; men den opstod ved, at Jesus var der. Da han ikke var der, mellem Langfredag og påskemorgen, var der heller ingen kirke. Den opstod sammen med ham påskemorgen; lige så lidt som mennesker var skyld i hans opstandelse, lige så lidt havde de æren af kirkens opståen. Kirken har sin begyndelse og sit mål i det, den ikke skylder sig selv og ikke selv bestemmer over. Og når nye mennesker kommer til at høre kirken til, sker det ikke ved, at de beslutter sig til, at de også vil være med, men det sker ved, at de opdager, at det allerede er besluttet, at de hører med, som Paulus f. eks. opdagede det på vejen til Damaskus. En kirke kan man lige så lidt melde sig ind i som i et folk; man fødes ind i den – gennem dåben (Johs. 3,5-6). Det er ikke mennesker, der vælger kirken, men kirken eller dens herre, der har udvalgt dem (Johs. 15,16). Menneskers valg i dette stykke består i taknemligt at lade det valg, som allerede er truffet, stå ved magt.

Kirken eller menigheden kan altså bedst lignes ved et folk. Her kan det nævnes, at ordet *ekklesia* allerede var brugt i den græske oversættelse af Gamle Testamente (Septuaginta) for det hebræiske ord *kahal*, som betyder folk, nemlig Israels folk, ikke så meget som national størrelse, men Israels folk set som Guds folk eller Guds menighed. Kirken er at *ligne* ved et folk, men den er ikke uden videre det samme som et folk. For det første er den som Guds folk ikke identisk med en bestemt nation, som i det gamle Israel. Kirken er heller ikke et folk i modsætningen til eller ved siden af andre folk, heller ikke en stat i staten, men den er et folk, der består af alle folk. Den

selvhævdelse, som ellers er en del af ethvert folks væsen, er væsensfremmed for kirken. Den skal ikke hævde sig selv, men hævde evangeliet. Kirken er et folk, der helt er bestemt af sin sendelse, fordi det ikke er bestemt af kampen for sin eksistens. D. v. s. kirken er ikke til for sin egen skyld, men for verdens skyld. Netop dens enhed, et stærkt udtryk for kirken som folk, er til, »for at verden må tro« (Johs. 17,21).

Kirken er et eskatologisk folk, d. v. s. den er blevet til i anledning af, at Guds rige er kommet nær. Den er i verden, men ikke af verden. Kirken er ikke selv det endelige, men det foreløbige. Den har ingen faste grænser. Det er ikke dens opgave at fastsætte grænser mellem sig og verden, men at flytte alt, hvad der ligner sådanne grænser, længere ud, ikke i kirkelig imperialism, men i tjenesten for verden med evangeliet.

Det fortælles, at kong David blev straffet, da han ville skrive Israel i mandtal (2. Sam. 24, 10 ff.). Verden kan man skrive i mandtal, ikke Guds folk. Ved at skrive folket i mandtal gjorde David det til *sit* ejendomsfolk i stedet for at lade det være Guds ejendomsfolk. Hvis det er hovmod for en konge at holde mandtal, så er det for alvor hovmod for en kirke; og fortvivlelsen, når tallene er for små, er en form for samme hovmod. At holde mandtal strider imod selve kirkens væsen. Det er at foregribe Guds rige og at ombytte nærforventningen med utålmodighed. Gud er den eneste, der kan skrive Guds folk i mandtal, hvilket vil sige, at det er *helt* skjult, hvem der hører med og hvem ikke. Når kirken af praktiske grunde må organisere sig med medlemslister og bidrag- eller skatteydere o. s. v., hænger dette sammen med, at kirken også er en sociologisk størrelse og som sådan må have en ydre organisation. Men kirken selv som Guds folk er aldrig identisk med organisationen eller institutionen. Også i den forstand er kirken ikke et folk ved siden af eller afgrænset fra andre folk.

Synlig og usynlig kirke

Kirken er altså på samme tid synlig og usynlig. Den er synlig i den forstand, at man jo kan se de mennesker, der samles, hvor evangeliet lyder; men den er usynlig i den forstand, at ingen kan se, hvem af de mennesker der hører med til kirken eller ikke, hvem der tror evangeliet eller ikke.

Den synlige og usynlige kirke er ikke to forskellige størrelser, som man kan spille ud imod hinanden. Det er undertiden blevet forsøgt i kirkens historie. Man har da villet synliggøre den usynlige kirke ved at skille den ud

fra den synlige og således danne »rene« menigheder, som udelukkende bestod af de sande troende. Disse forsøg kendetegner det, man kalder sekterisk kristendom. Et andet forsøg på entydigt at synliggøre kirken er institutionalismen, hvor man identificerer kirken med institutionen. En sådan tendens findes i det romersk-katolske kirkesyn. Det er derfor af vigtighed, at det på det 2. vatikankonsil i dekretet om kirken blev fastslået, at kirken som Kristi mystiske legeme ikke er identisk med den romersk-katolske kirkeinstitution.

Den synlige og den usynlige kirke kan altså ikke skilles ud fra hinanden. Den samme kirke er på én gang synlig og usynlig; det er skjult, hvem der er de troende, og dette er ikke en defekt ved kirken, men hører med til selve dens væsen. Men dette vil igen sige, at kirken ikke er *kendelig* på forsamlingen selv, men på det, den samles om: evangeliet, som forkyndes i prædiken og ved dåb og nadver. Akkurat som skaren om Jesus ikke ved sig selv var kendelig fra andre skarer, men alene ved ham, den samledes om.

Men hvor mennesker er samlet omkring evangeliet og sakramenterne, der er da også kirken. »Guds ord kan ikke være uden Guds folk« (Luther). Man finder ingen kirke ved at se bort fra den konkrete foreteelse, som en menighed samlet om evangeliet er ligeså lidt som man finder Kristus ved at se bort fra Jesus. Kirken er ikke en platonisk idé, men en meget håndgribelig størrelse, fuld af »pletter og rynker«, med hvede og ugræs imellem hinanden i uadskillelig blanding (Mt. 13,24-30). Det er *denne* kirke, der er den hellige almindelige kirke, *almindelig* derved, at den er bestemt til at omfatte alle mennesker og alle folkeslag, og *hellig* derved, at det er Kristus, den er samlet om. Ingen er lukket ude fra denne hellige almindelige kirke undtagen dem, der lukker sig selv ude, fordi de holder sig for gode til at være med, eller fordi de ønsker at være noget særligt. Kirken er også almindelig i den forstand, at dens forsamling er en almindelig forsamling, der ikke ved sig selv er direkte kendelig fra andre forsamlinger. »Man kommer ikke sammen for at præsentere sig som troende« (G. Ebeling), men for sammen med hele folket at blive præsenteret for evangeliet.

Der bruges i Ny Testamente mange forskellige billeder på det forhold, at kirken udelukkende har sin beståen igennem Kristus. Kirken er Kristi legeme, og han er dens hoved (1. Kor. 12,27; Kol. 1,18), eller kirken er hjorden, og Kristus er hyrden, uden hvilken der ingen hjord kan være (Johs. 10, 14-16), Kristus er træet og kirken er grenene på det træ, og skilt fra ham kan den slet intet gøre (Johs. 15,1 ff.) eller kirken er en bygning, hvori Kristus

er hovedhjørnестenen (Ef. 2,20). Vi kan supplere rækken med et meget anskueligt billede, Luther engang brugte, da han iagttog, hvordan en bisværn fulgte hidronningen hen på grenen af et træ: »Her har vi et billede på kirken,« sagde han. »Kongen uden brod (bidronningen) betyder Kristus, der samler sine til sig, så de hænger ved ham. Men når bidronningen er borte, går hele sværmen til grunde. Således er også kirken uden Kristus.« Ingen af disse billeder skal forstås sådan, at kirken identificeres med Kristus, men de understreger, at uden Kristus er kirken intet; det er alene forbindelsen med ham, der gør, at den er kirke og ikke en tilfældig forsamling.

Kirkens sendelse

Kirken skylder evangeliet sin eksistens. Den er kaldt ud og kaldt sammen ved evangeliet. Men kirken er samtidig sendt ud med evangeliet. Kirken er således både evangeliets mål og dets middel, både evangeliets værk og dets værktøj. Uden evangeliet ville der ingen kirke være; men uden kirken ville evangeliet heller ikke komme til orde.

Kirken vidner først og fremmest gennem *ordet*; det er evangeliet, den er kendelig på. Den kan ikke forsvare evangeliet anderledes end ved at forkynde det ret, ikke ved f. eks. at øve indflydelse som pressionsgruppe. Kirken vidner også gennem sine *gerninger*, men dem er den aldrig direkte kendelig på; de er altid, modsat evangeliet, tvetydige. Man kan ikke sige: Den og den slags gerninger er vidnesbyrd om, at Guds rige er kommet nær. De er ikke vidnesbyrd herom ved at se anderledes ud end andre gerninger, så lidt som forsamlingen er vidnesbyrd om Guds riges nærhed ved at se anderledes ud end andre forsamlinger. Kirken skal gennem sine gerninger vidne om, at Guds rige er kommet nær, derimod skal den ikke gennem sine gerninger virkeliggøre Guds rige. I en verden, hvor der altid arbejdes på at indføre et eller andet »Guds rige« på jorden, skal kirken eller kristne mennesker vidne ved netop ikke at arbejde på noget sådant. (Se iøvrigt ovenfor s. 201 f.). Det betyder ikke, at kristne mennesker ikke sammen med andre kan arbejde med på alle gode formål; men det betyder, at de ikke forveksler det, de arbejder for, med Guds rige.

De gode gerninger, der f. eks. er beskrevet i Mt. 25,31-46, er ikke gode, fordi deres udøvere dermed forsøger at virkeliggøre Guds rige på jorden, snarere fordi de ikke gør det. De sultne har fået at spise, de tørstige har fået at drikke, de nøgne har fået klæder o. s. v., for de sultnes, tørstiges og

nøgnes skyld. Når Guds rige er så nær, at der ingen lejlighed er til at arbejde for det, så er der lejlighed til at give den tørstige at drikke for den tørstiges skyld.

Netop sådanne gerninger, der ikke skal *realisere* noget som helst Guds rige, kan *vidne* om, at Guds rige er kommet nær. Men de vidner i det skjulte. De er skjult for dem, der *gør* dem. Og dem, for hvem de har vidnet om Guds riges nærhed, enten de selv har været genstand for dem eller set dem ske, for dem er de netop skjulte tegn, en hemmelighed som ikke kan udsiges. Det er forbeholdt rigets herre selv at udsige den, når riget kommer; ikke før.

Kirken og kirkerne

Ordet kirke (ekklesia) bruges både i flertal og i ental i Ny Testamente; i første tilfælde betegner ordet de enkelte lokalkirker, i andet tilfælde kirken som helhed. Den hele kirke eller den ene kirke er imidlertid ikke blot summen af lokalkirker. Den er heller ikke bare et begreb eller en idé; men hver enkelt kirke er på samme tid en lokal kirke, en blandt flere, og udtryk for den ene, universelle kirke. På hvert sted, hvor kirken kommer til syne, i Jerusalem, i Rom, i Korinth, kommer den til syne som den ene kirke og ikke blot som en del af kirken. Kristus er ikke delt, men helt til stede overalt, hvor to eller tre forsamles i hans navn (Mt. 18,20), og derfor er hele kirken der, enten der er tusind eller to.

Også i vore dage bruges ordet kirke både i ental og flertal. Når det bruges i flertal, bruges det imidlertid ikke kun om de forskellige lokalkirker (eller nationalkirker), der geografisk er adskilt fra hinanden, men også om forskellige kirkesamfund, der bekendelsesmæssigt, konfessionelt er adskilt fra hinanden. Mens den folkelige og kulturelle forskellighed mellem kirkerne, dette at de hver for sig præges af de folk og kulturer, de bor i som gæster, kan betragtes som en rigdom, gælder dette ikke uden videre de konfessionelle forskelligheder. Her er ikke kun tale om forskellige nuancer i kristendomsopfattelsen, der tilsammen supplerer hinanden og danner en helhed. Her er også tale om modsætninger, der strider imod hinanden og danner splittelser, altså snarere noget i retning af de splittelser, der fandtes i menigheden i Korinth, og som truede med, at Kristus blev delt (1. Kor. 1,10-16).

Alle disse kirker bekender troen på én hellig almindelig kirke og regner sig selv for at høre til den. Men samtidig er hver af disse kirker kun én af flere kirker, som kirken er splittet i. Hvordan kan dette forenes? Vi står her

ved det *økumeniske* spørgsmål, som ganske kort skal omtales her. Det økumeniske problem medfører på den ene side, at ingen enkelt kirke uden videre kan identificere sig selv med den ene hellige almindelige kirke i den betydning, at den isolerer sig og siger: vi er kirken, de andre kirker er det ikke. På den anden side kan den enkelte kirke heller ikke kaste sin særlige konfession over bord i et forsøg på for enhver pris at blive enig med de andre kirker. Det økumeniske problem løses ikke ved at finde frem til et minimum, som alle kirker kan blive enige om. En konfession er en helhed, en levende organisme, som ikke sådan kan deles op og parteres. Forskellen mellem kirker, der praktiserer barnedåb, og kirker med baptistisk dåbssyn er f. eks. ikke kun en forskel i synet på dåben, men den afspejler en langt mere gennemgribende forskel i grundsynet på kristendommen. Den modsigelse, som består i, at kirken er én og dog delt i flere kirker med hver sin bekendelse, er en modsigelse, som simpelthen må bæres. Den skyldes, at alle kirker, hvad de så ellers er, er syndige kirker, og det kan man ikke sætte sig udover ved at sige, at det burde de ikke være. Dertil kommer, at problemet om den ene kirke og de mange kirker også har en positiv side. Modsætningen mellem bekendelserne kan føre til, at den enkelte kirke dels fordyber sig i sin egen arv og får blikket skærpet for, hvad der er det umistelige i kristentroen, dels at den stadig må være indstillet på en revision af sin egen bekendelse. Det økumeniske problem kan altså minde om, at kirken altid må reformeres (*ecclesia semper reformanda est*).

I de senere år er den økumeniske bevægelse med centrum i kirkernes verdensråd vokset frem (Hal Koch s. 187). Så godt som alle større kirkesamfund, undtagen det romersk-katolske, er tilsluttet denne bevægelse. Den har ikke til hensigt at skabe en enhedskirke eller verdenskirke i ydre forstand, men at formidle kontakt mellem kirkesamfundene og skabe et forum for indbyrdes samtale både om det, der skiller, og det, der forener. Til det fælles grundlag, som er en forudsætning for en sådan bevægelse, hører, at alle kirkesamfundene trods forskelle i bibelsyn og -fortolkning, anerkender Bibelen som hovedvidnet om, hvad der er sand kristendom, samt at de allerfleste af de tilsluttede kirker vedkender sig en eller flere af de tre oldkirkelige bekendelser (s. 160), her først og fremmest Den apostolske Trosbekendelse.

Denne samtale imellem konfessionerne, som den økumeniske bevægelse har befordret, er noget helt nyt i kirkens historie. Den har allerede vist sig frugtbar ved at rydde misforståelser af vejen, f. eks. ved at åbenbare, at uenighed om vigtige punkter undertiden skyldes, at man var dårligt informeret om

hinanden eller ikke forstod hinandens sprogbrug. På den anden side kan den økumeniske samtale også uddybe uenighederne i den forstand, at man virkelig bliver klar over, hvad der skiller. At være enig om, hvad det er, man ikke er enige om, er også et vigtigt skridt på vejen frem til forståelse af hinanden.

Under disse fælleskirkelige bestræbelser er det vigtigt at holde to ting fast: For det første, at kirkens enhed ikke skal skabes gennem ydre organisation; kirken er allerede ét i Kristus, med alle berigende og trods alle adspaltende forskelle. For det andet, at en ydre enhedskirke utvivlsomt ville være en meget mere forargelig størrelse end den nuværende splittede kirke. Hvad skulle hindre en sådan »verdenskirke« i at blive den inkarnerede kirkelige selvtilstrækkelighed? Fristelsen til konsolidering og magtmisbrug både mod verden udadtil og mod minoriteter indadtil ville formodentlig være uimodståelig. En sådan udvikling kan splittelsen være med til at hindre. Splittelsen er således ikke kun en forbandelse, men – ydmygende nok for kirken – også en velsignelse.

Kirken og den enkelte

Kirken, *ekklesia*, består af dem, der er kaldt ud. Ligesom Abraham blev kaldt ud fra sit land, sin slægt og sin faders hus (1. Mos. 12,1), således er enhver, som tror (»Abrahams børn«, som de kaldes, Gal. 3,7), også dermed kaldt ud fra de forskellige former for gruppeliv og fællesskaber, han står i, i fædreland, i familie, i venskab. At tro er at blive alene for Gud, ikke mere at kunne skjule sig mellem de andre. Den, der er alene for Gud, kan ikke mere betrygge sig ved at henvise til, hvad de andre gør eller tror eller mener, eller søge tilflugt i de bånd, der binder ham til de andre, end ikke til hans nærmeste (Mt. 10,37). Alene for Gud har et menneske ingen anden tilflugt end Gud selv, som han kommer mennesket i møde i Kristus.

Men idet evangeliet således kalder mennesker ud og gør dem alene for Gud, kalder det også mennesker *sammen*. Evangeliet tager ikke »brødre og søstre« fra mennesket udeu at give det dem hundredfold igen (Mk. 10,28-30 jfr. 3,34-35). At være alene for Gud er ikke isolation, men det er fællesskab på en ny måde, »de helliges samfund« kaldes det i trosbekendelsen. »Hellig« betyder at være kaldt ud, gjort alene for Gud, så at enhver retfærdiggørelse gennem sammenligning med de andre er blevet umulig. Alene for Gud har et menneske ingen anden mulighed for retfærdiggørelse end den, det får skænket af Gud. Farisæeren (d. e. »den afsondrede«) har forvekslet det at

være alene for Gud med at afsondre sig fra andre. Han er dog i sin afsondring ikke virkelig alene for Gud, men negativt afhængig af de andre; hans hellighed består i ikke at være som de andre (Luk. 18,11). Den, der gennem evangeliet er gjort til en enkelt for Gud, er ikke hellig igennem det, hvori han adskiller sig fra andre, men alene igennem Guds nåde. De helliges samfund er da fællesskabet af sådanne, der er blevet enkelte for Gud, og derfor ingen anden retfærdighed eller hellighed har end Kristi retfærdighed og hellighed. De er færdige med at retfærdiggøre sig selv, og er derfor ikke fælles om at stive hinanden af ved gensidigt at jævnføre sig med hinanden og undskylde sig med hinanden. De er fælles om at være alene for Gud, d. v. s. fælles om nåden.

Kirken eller de helliges samfund er altså ikke et sammenhold, hvorigenem den enkelte kan undgå at blive alene for Gud. Det var mod en sådan udartning af kirken, *Søren Kierkegaard* førte krig gennem sin tale om »den enkelte«, og han gik så vidt, at han helt afviste tanken om menighedens fællesskab. Kirken er tværtimod det fællesskab, uden hvilket den enkelte ikke kan blive alene for Gud, ikke kan tro evangeliet. Den er det fællesskab, hvor det at »bære hverandres byrder« ikke udelukker, at »enhver skal bære sin egen byrde« (Gal. 6,2-5). Ligesom kirkens fællesskab kan udarte til en kollektivism, hvori den enkelte skjuler sig for Gud i uansvarlighed, således kan det at være »en enkelt« udarte til en isolation (den afsondrede farisæer), hvori den enkelte skjuler sig for Gud i hovmod eller fortvivelse. Kollektivism og isolation betinger negativt hinanden. Men hvor fællesskab og det at være alene for Gud positivt betinger hinanden, *der* er kirken, fællesskabet om nåden.

Litteratur: En bok om kyrkan, av svenska teologer, Lund 1942, s. 13-45, 169-184. – K. E. Løgstrup: Kunst og Etik, 1961 s. 200-212 (Uglebog 1966, s. 166-175). – Gustaf Wingren: Evangeliet och kyrkan, Lund 1960, s. 111-265. – Hendrik Kraemer: Læg-folket og kirken, 1960, s. 167. – G. Ebeling: Das Wesen des christlichen Glaubens, München und Hamburg 1964, s. 133-143.